

TWÓRCZO
Z TEATREM

**THOMAS VINTERBERG
I MOGENS RUKOV**

URO- CZYS- TOŚĆ

REŻ. NORBERT RAKOWSKI

MATERIAŁY POD REDAKCJĄ
MICHALINY BUTKIEWICZ

Rozmawiajmy z uczniami o zagrożeniach... profilaktycznie.

Uroczystość jest spektaklem i łatwym, i trudnym, i ciekawym, i schematycznym jednocześnie. Dlaczego? Tekst zainspirowany został wydarzeniami autentycznymi. Ma precyzyjnie zarysowaną fabułę. Konstrukcja dramatu opiera się na konflikcie rodzinnym, którego prawdziwe oblicze ujawnione zostaje w czasie bardzo ważnej rodzinnej uroczystości. Ujawnienie konfliktu burzy dotychczasową prawdę i obraz w rodzinie i wyobrażenie o rodzinie. Demaskuje ojca – głowę rodziny, człowieka sukcesu i wydawałoby się, wielkich zasług. W świecie tej rodziny nie było i nie ma prawdy. Każdy indywidualnie uznał, że wielkie przewinienie ojca należy skrywać. Nawet samobójstwo córki i siostry nie spowodowało szczerej rozmowy. Każdy milczał, żył swoim życiem. Spotkania, jeśli były, rzadkie i osobne. Słowem: samo życie.

I dlatego właśnie *Uroczystość* jest przedstawieniem, które może być bardzo przydatne do rozpoczęcia rozmów z uczniami o tak zwanych trudnych sprawach. W czasie zajęć szkolnych odbywać się one będą na pewno na dosyć ogólnym i przez to bezpiecznym psychologicznie poziomie dla uczniów. Ważne jest jednak, aby problem został uświadomiony. Ale najważniejsze wydaje się to, że zostanie uświadomiony w czasie analizy tekstu kultury, który jest tworem abstrakcyjnym. Opiswane i analizowane zjawisko omówione zostanie w oderwaniu od indywidualnej, jednostkowej sytuacji naszych podopiecznych, przez co, z perspektywy psychologicznej, będzie to rozmowa profilaktyczna. Nie uderzy indywidualnie w nikogo, a niektórym może wiele uświadomić lub przed czymś obronić.

Stwarza to szansę na zrozumienie problemu i skonfrontowanie różnych spojrzeń na jego charakter. W zeszycie metodycznym pojawiają się perspektywy: filozoficzna, etyczna, literacka.

Każda z nich wskazuje, jak można rozmawiać z uczniami, skłaniać ich do refleksji nad ludzkimi zachowaniami, myśleć o sobie i o własnych wartościach. Uważam, że podejmując wyzwania takich zajęć, nauczyciel świadomie działa na rzecz budowania pozytywnych relacji z uczniami na długo zanim pojawią się pierwsze trudności wychowawcze.

Warto wyjść do uczniów z zaproszeniem do rozmowy. Warto unikać moralizowania, grożenia, wymuszania, etykietowania czy personalizowania.

Warto po prostu rozmawiać.

Michalina Butkiewicz

Ewa Malik

JĘZYK POLSKI
(2 godziny lekcyjne)

TEMAT:

**Na czym polegał dramat rodziny
Helge i Else?**

Motto: *Wszystkie szczęśliwe rodziny są do siebie podobne,
każda nieszczęśliwa rodzina jest nieszczęśliwa
na swój własny sposób.*

L. Tołstoj *Anna Karenina*

CELE:

Uczeń:

- doskonali sprawność analizy i interpretacji tekstów kultury
- rozpoznaje problematykę utworu
- wskazuje elementy charakterystyczne dla dramatu
- ze zrozumieniem posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństwami
- dostrzega zróżnicowanie postaw społecznych, obyczajowych, etycznych
- uczestniczy w dyskusji i uzasadnia własne zdanie, przyjmuje poglądy innych lub polemizuje z nimi
- operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych: rodzina, rozwój psychiczny, moralny i fizyczny człowieka.

METODY:

- pogadanka heurystyczna
- dyskusja metodą sześciu myślowych kapeluszy Edwarda de Bono
- drzewko decyzyjne.

FORMY PRACY:

zbiorowa, grupowa

MATERIAŁY:

- 6 papierowych kapeluszy w kolorach: białym, niebieskim, zielonym, żółtym, czerwonym, czarnym
- Załączniki.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

Część I:

Ta część zajęć wprowadza do analizy tekstu kultury, porządkuje informacje, przypomina utwór.

1. Poproś uczniów o podzielenie się wrażeniami z obejrzanego spektaklu *Uroczystość* w reżyserii Norberta Rakowskiego.
Możesz zaznaczyć, że jest to adaptacja teatralna filmu Thomasa Vinterberga i Mogensa Rukova *Festen*, który był nagrodzony w Cannes w 1998 roku. Autorów

scenariusza filmowego zainspirował wywiad, który usłyszeli w radiu, a więc jest to historia odnosząca się do autentycznych wydarzeń.

2. Zadaj pytanie:

Czym dla każdego człowieka jest rodzina?

Zachęć uczniów do swobodnych wypowiedzi. Zwróć uwagę na fakt, że jest to środowisko społeczne, w którym człowiek nawiązuje pierwsze więzi emocjonalne, kształtuje swoją osobowość, kulturę, system wartości.

To w rodzinie dziecko przyswaja sobie wiedzę o otaczającym go świecie. Warto podkreślić, że każda rodzina ma swoje zwyczaje, nawyki, atmosferę, które kształtują młodego człowieka.

3. Przedstaw bohaterów dramatu:

Helge – ojciec

Else – matka

Christian – najstarszy brat

Michael – najmłodszy brat

Helene – córka

Linda – zmarła córka

Mette – żona Michaela

Syn i córka Michaela i Mette

Babcia, Dziadek

Goście, Wuj Leif, Gbatokai – chłopak Helene

Bent – mistrz ceremonii, jeden ze współpracowników ojca

Służba: Pia i Michelle – pokojówki, służący, Kim – kucharz.

4. Określ przestrzeń dramatu:

Akcja rozgrywa się w rodzinnej posiadłości, w kilku pokojach. Zwróć uwagę, że pokoje te powstają na scenie w sposób umowny, tj. aktorzy tworzą na scenie iluzję, wykorzystując rekwizyty i drzwi po obu stronach sceny.

5. Zrekonstruuj przebieg wydarzeń (Załącznik 1):

- Podkreśl, że wydarzenie, które będzie miało decydujący wpływ na rozwój wypadków ukazanych w dramacie (napisanie przez Lindę listu i ukrycie go w lampie) miało miejsce w przeszłości, czyli zostało umieszczone w przedakcji.
- Budowa dramatu jest zwięzła i precyzyjna. Składają się na nią konsekwentnie rozwijające się wydarzenia, połączone związkami przyczynowo – skutkowymi.
- Dramatyzm *Uroczystości* rodzi się nie tyle z układu wydarzeń, ale wynika ze skomplikowanych związków między bohaterami.

Część II:

1. Zaproponuj uczniom spojrzenie na bohaterów dramatu i ich relacje z różnych perspektyw (metoda myślących kapeluszy).
2. Określ zasady pracy:
  - podziel uczniów na 6 grup – każda grupa otrzymuje kapelusz w innym kolorze
  - poddaj pod dyskusję relacje zachodzące między członkami rodziny:
    - ojciec – dzieci
    - matka – dzieci
    - Michael – Chrystian
    - Helen – Chrystian
    - Michael – Helen
  - Wypowiedzi i wspomnienia związane z Lindą.
  - Obecność jej ducha.
  - wykorzystajcie: sceny przywitania, rozmowy, zachowania bohaterów, reakcje na przybycie narzeczonego Helen, zabawy dzieci, wystąpienia dziadków, gości, fakt rodzinnego spotkania, rytuał, istnienie rodzinnych tradycji, scenę śniadania, która kończy spektakl.
3. Zadania dla grup:

BIAŁY KAPELUSZ – uczniowie gromadzą fakty:

Zbierzcie **informacje, dane, fakty** na temat relacji między bohaterami dramatu *Uroczystość*. Wykorzystajcie podane sformułowania:

- Wiemy już, że...
- Znany jest nam fakt...
- Nie zapominajmy też o...
- Istotny jest fakt, iż...
- Ważną informacją jest...

Możliwe wypowiedzi: *(rodzina obchodzi 60 urodziny Helge, przyjeżdża trójka dorosłych dzieci, serdecznie się witają, bliźniaczka Christiana zmarła rok wcześniej, Michael nie był na jej pogrzebie, Christian postanawia wyjawic skrywaną przez lata tajemnicę, słowa Christiana wywołują skrajne reakcje...)*

CZERWONY KAPELUSZ – uczniowie koncentrują się na emocjach:

Wyraźcie **prawdziwe, spontaniczne odczucia**, ujawniające stosunek uczuciowy do bohaterów dramatu *Uroczystość*. Wykorzystajcie podane sformułowania:

- Intuicyjnie oceniam...
- Kiedy myślę o..., budzi się we mnie uczucie...
- Nie wzbudza we mnie entuzjazmu...

- Obawiam się, że...
- W związku z tą sprawą odczuwam...

Możliwe wypowiedzi: (*zaskoczenie, wstręt, odrazę, politowanie, lęk, obawę, to zniszczy tę rodzinę / to pomoże rodzinie, wychodzi na jaw zakłamanie, obłuda, nie ufam / ufam, współczuję, doceniam, jest mi żal, szkoda mi, boję się, przeraża mnie, popieram / nie popieram...*)

ŻÓŁTY KAPELUSZ – uczniowie wypowiadają się optymistycznie:

Podajcie przykłady **pozytywnych relacji, zachowań** między bohaterami dramatu *Uroczystość*. Co może wskazywać na to, iż rodzina przetrwa? Wykorzystajcie podane sformułowania:

- Zaletą jest...
- Dostrzegam dobre strony...
- Wierzę w to, że...
- Sukcesem jest...
- Optylizmem napawa fakt, iż...

Możliwe wypowiedzi: (*rodzina spotyka się na rodzinnych uroczystościach, mają swoje zwyczaje, wspólnie świętują, Michael jest dumny z osiągnięć zawodowych swojego brata, żartują, swobodnie się wypowiadają, dzieci Michaela bardzo dobrze czują się w domu dziadków, to rodzina wielopokoleniowa, pielęgnująca tradycje, scena śniadania napawa optymizmem, Helge zostaje wykluczony, a rodzina zasiada do wspólnego posiłku...*)

CZARNY KAPELUSZ – uczniowie wypowiadają się pesymistycznie:

Podajcie przykłady **negatywnych relacji, zachowań** między bohaterami dramatu *Uroczystość*. Co może niepokoić? Co może spowodować niekorzystny obrót spraw? Wykorzystajcie podane sformułowania:

- Muszę skrytykować...
- Zagrożeniem jest...
- Należy zachować ostrożność w...
- Wadą jest...
- Skutek uboczny to...

Możliwe wypowiedzi: (*wyznanie Christiana budzi skrajne reakcje: milczenie, bagatelizowanie sprawy, złość, agresję, śmierć siostry nadal jest tematem owianym tajemnicą, Michael intonuje rasistowską piosenkę, robią to również pozostali członkowie rodziny – to oznacza, że nie akceptują Gbatokaia, przepych i wystawność przyjęcia może świadczyć o chęci pokazania swojej zamożności, Christian, Helene i Michael są rozbici emocjonalnie ...*)

NIEBIESKI KAPELUSZ – uczniowie zachowują dystans

Wykonajcie **mapę myśli**, która będzie **schematem skomplikowanych relacji między bohaterami** dramatu *Uroczystość*. Poprowadźcie dyskusję, kontrolując, czy wszystkie grupy określiły swoje stanowisko. Wykorzystajcie wybrane sformułowania:

- Czy nie odbiegamy od tematu?
- Co dotychczas ustaliliśmy?
- O czym teraz mówimy?
- Proponujemy, by ustalić...

Grupa wykonuje mapę myśli. Używa flamastrów w różnych kolorach. Prezentuj mapę w widocznym miejscu.

ZIELONY KAPELUSZ – uczniowie próbują wprowadzić rozwiązania innowacyjne:

Przedstawcie **możliwości innego rozwiązania kryzysu**. Wykorzystajcie podane sformułowania:

- Załóżmy, że...
- Co by było, gdyby...
- Co można zrobić?
- Jak można zmienić...
- A gdyby tak...

Możliwe wypowiedzi: *(Christian rozmawia wcześniej o swoich zamiarach z rodzeństwem, ujawnia tajemnicę w innych okolicznościach, wychodzi z przyjęcia zaraz po odczytaniu mowy z zielonej kartki, nie ujawnia prawdy, wcześniej rozmawia na ten temat tylko z rodzicami...)*

4. Wypełnianie drzewka decyzyjnego: (Załącznik 2).

Zaproponuj uczniom, by odtworzyli tok myślenia Christiana w momencie, gdy miał podjąć decyzję czy opowiedzieć przybyłym gościom o tragicznych wydarzeniach z przeszłości czy nie.

Zwróć uwagę na fakt, iż Christian rozmawia z kimś na ten temat przez telefon i jego rozmówca utrzymuje go w przekonaniu, iż podjął właściwą decyzję. Podobną rolę pełni jego przyjaciel – Kim, który namawia go do bardziej zdecydowanej postawy. Są to sygnały, które mówią, jak trudna była to dla Christiana decyzja.

ZADANIE DOMOWE:

Jak zmieniło się życie bohaterów dramatu po *uroczystości*? Napisz pracę pisemną w dowolnej formie.

ZAŁĄCZNIKI:

Załącznik 1.

Plan wydarzeń:

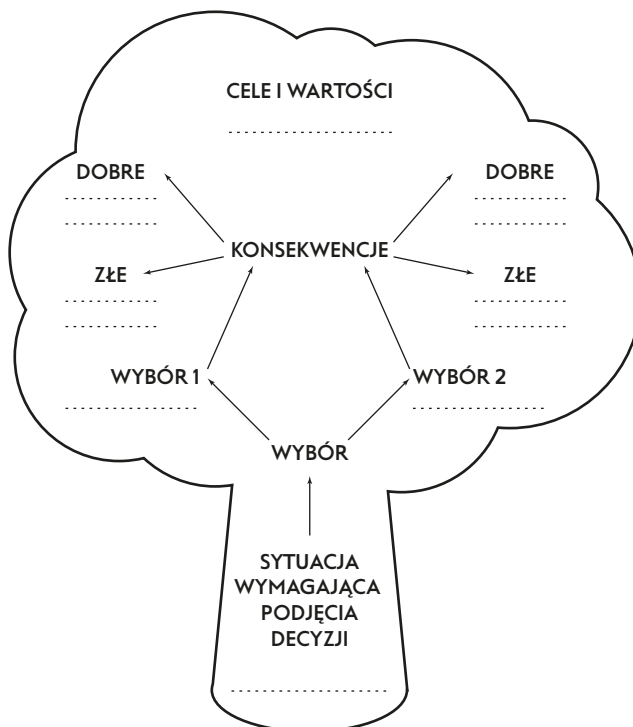
Akt I

1. Ukrycie listu.
2. Przemyslenia Helge dotyczące rodziny.
3. Przybycie Christiana, Helene i Michaela.
4. Nieporozumienie związane z brakiem pokoju dla Michaela.
5. Powitanie przybyłych na przyjęcie gości.
6. Rozmowa Christiana z ojcem.
7. Odśpiewanie solenizantowi gromkiego „Sto lat...” i zajęcie przygotowanych pokoi.
8. Kłótnia Michaela i Mette.
9. Pia i Christian – rozmowa w pokoju.
10. Odnalezienie listu Lindy.
11. Rozmowa Helge z Michaelem – propozycja wstąpienia do Łoży Wolnomularskiej.
12. Kolacja. Helmut mistrzem ceremonii.
13. Nostalgiczne przemówienie Helge.
14. Wyznanie Christiana.
15. Kłopotliwa cisza, wystąpienie dziadka i owacje gości.
16. Odejście Christiana od stołu.
17. Tłumaczenie Helene.
18. Rozmowa Christiana z Kimem.
19. Pojawienie się w kuchni Helge – sugerowanie choroby Christiana.
20. Wsparcie Kima – decyzja o zabranii gościom kluczyków od samochodów.
21. Przybycie Gbatokaia – narzeczonego Helene.
22. Powrót do stołu, przemówienie Dziadka.
23. Toast wzniesiony przez Christiana. Obarczenie ojca odpowiedzialnością za śmierć Lindy.
24. Przerwa na papierosa, poszukiwanie kluczyków od samochodów.
25. Sprzeczką i agresywne zachowanie Michaela.
26. Przemówienie Helge.
27. Wyznanie Christiana obciążające matkę.
28. Wyprowadzenie Christiana z salonu.
29. Pieśń babci.
30. Bójka w lesie.

Akt II

31. Zamknięcie wuja Leifa w piwnicy na wino.
32. Rasistowska piosenka gości, szamotanina Michaela i Gbatokaia.
33. Zasłabnięcie Helene, prośba o tabletki.
34. Tańczący korowód.
35. Powrót pobitego Christiana.
36. Decyzja Helene – odczytanie listu.
37. Konsternacja gości, ostentacyjne wyjście z przyjęcia Helge i Else.
38. Tańce.
39. Rozmowa Lindy i Christiana.
40. Zemsta Michaela.
41. Śniadanie.
42. Wyznanie Helge – opuszczenie domu.
43. Pojawienie się ducha Lindy.

Zał. 2.

Joanna Dominiak

JĘZYK POLSKI
(2 godziny lekcyjne)

TEMAT:

Nie byliście warci niczego więcej...

**Relacja rodzice – dzieci w spektaklu
Uroczystość w reżyserii Norberta
Rakowskiego.**

Zajęcia przewidziane są dla uczniów szkoły ponadgimnazjalnej i powinny być zrealizowane na dwóch godzinach lekcyjnych. Pierwsza godzina lekcyjna wprowadza ucznia do odbioru spektaklu teatralnego. Druga godzina lekcyjna to analiza relacji rodzice – dzieci na podstawie spektaklu.

CELE:

Uczeń/uczennica:

- odczytuje sens całego tekstu kultury
- określa problematykę utworu
- charakteryzuje bohaterów
- rozróżnia w dialogu odpowiedzi właściwe i unikowe
- czyta utwory stanowiące konteksty dla tekstów kultury poznawanych w szkole
- doskonali umiejętność krytycznego myślenia
- doskonali umiejętność analizowania i interpretowania spektaklu teatralnego
- prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki
- ćwiczy sprawność opisywania i interpretowania dzieła malarskiego
- doskonali umiejętność wnioskowania
- doskonali umiejętność twórczego myślenia
- pogłębia swoją świadomość językową
- poprawia sprawność trafnego formułowania opinii
- wzbogaca słownictwo
- korzysta ze słowników i leksykonów, technologii informacyjnych
- odróżnia słownictwo neutralne od emocjonalnego i wartościującego, oficjalne od swobodnego.

FORMY PRACY:

- praca indywidualna
- praca w grupie

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- reprodukcje dzieł malarskich, np.:
  - P. Rubens *Saturn pożerający jednego ze swoich synów*, Charles Landon *Dedal i Ikar*, Piotr Sokołow *Dedal i Ikar*, Antoni Brodowski *Edyp i Antygona*, Caravaggio *Ofiarowanie Izaaka*, Rembrandt *Ofiara Abrahama*, Vincent van Gogh *Pieta*, Tadeusz Boruta *Pieta*. (Wymienione dzieła są jedynie przykładami. Można wybrać inne propozycje).
- cytaty
- tablet, laptop.

METODY PRACY:

- biernego odbioru (swobodne wypowiedzi)

- działań praktycznych (tworzenie map mentalnych, drama)
- poszukująca (ćwiczenia w interpretacji).

PRZEBIEG LEKCJI:

Część pierwsza

1. Podziel uczniów na 4 grupy. Każda z grup otrzymuje zadania do wykonania:
  - a. oglądają przygotowane przez nauczyciela reprodukcje dzieł malarskich, na których przedstawione są relacje rodziców z dziećmi: ojciec – syn, ojciec – córka, matka – syn, matka – córka (uwaga: należy poprosić uczniów, by samodzielnie odnaleźli w Internecie przykłady innych dzieł malarskich, podejmujących tę tematykę)
  - b. odczytują przygotowane przez nauczyciela cytaty, sami szukają innych cytatów, dotyczących powyższych relacji, odszukują przykłady relacji rodzice – dzieci w tekstach literackich (mogą odnieść się do archetypów z mitologii lub *Biblii*)
  - c. próbują sformułować odpowiedzi na postawione przez nauczyciela pytania, ale robią to przygotowując mapy mentalne.

Pytania i zadania postawione przez nauczyciela:

1. Opisz gesty, jakie wykonują w stosunku do siebie przedstawione postacie. Które z nich są najbardziej sugestywne? Uzasadnij.
(np. wyciągnięte ręce Dedala na obrazie Landona mogą oznaczać otwarcie, ale i ofiarowanie wolności Ikarowi, podniesiona ręka Abrahama – bezwzględność i gotowość do podjęcia radykalnych czynów itd.)
2. Opisz uczucia, emocje, postawy przedstawione na powyższych reprodukcjach. Ułóż krótkie dialogi, które wg Ciebie mogły ze sobą prowadzić postacie z obrazów. *(troskliwość, miłość, opiekuńczość, gniew, złość, strach, rozpacz itp.)*
3. Przedstaw w krótkich scenkach dramatycznych przedstawione powyżej gesty, uczucia i emocje. *(uczniowie próbują odegrać krótkie scenki, etiudy, w których pokażą wyżej wymienione gesty, uczucia, emocje)*
4. Jak sądzisz, jakie uczucia łączą rodziców i dzieci? *(więcej jest przykładów dzieł malarskich ukazujących pozytywne uczucia łączące rodziców i dzieci np. miłość, ufność, mniej jest przykładów pokazujących nienawiść, zazdrość, lęk)*
5. Na czym te relacje powinny się opierać?
(relacje powinny opierać się na wzajemnym zaufaniu, miłości, zrozumieniu, poczuciu bezpieczeństwa, prawdzie, szczerości itp.)
6. W jakich innych tekstach kultury pojawiają się odniesienia do relacji: rodzice – dzieci? *(uczniowie mogą przywołać różne przykłady, zatem te wymienione są jedynie propozycją: np. w Biblii: Abraham – Izaak, przypowieść o synu marnotrawnym, mitologia: mit o powstaniu świata, mit o Korze i Demeter, mit o Niobe, mit o Dedalu i Ikarze, Legenda o św. Aleksym, Król Edyp Sofoklesa, Antygona Sofoklesa,*

Hamlet W. Szekspira, film J. Matuszyńskiego *Ostatnia rodzina*, film *Festen*)

- d. Uczniowie prezentują efekty swojej pracy w formie: **map mentalnych**, na których umieszczają odpowiedzi na postawione wcześniej pytania oraz krótkich **scenek dramowych**.
- e. Jednocześnie formułują wnioski dotyczące relacji rodzice – dzieci, z uwzględnieniem przykładów analizowanych podczas pracy w grupach.

Uwaga: przed obejrzeniem spektaklu, poproś uczniów, by zwrócili szczególną uwagę na relacje między rodzicami i dziećmi w spektaklu.

Część druga

1. Podziel uczniów na 5 grup (innych niż w pierwszej części zajęć).
2. Poproś uczniów, by dokonali krótkiej charakterystyki bohaterów oraz przeanalizowali relacje, jakie zostały zbudowane między rodzicami i dziećmi.
3. Poproś o zastanowienie się nad przyczynami tego stanu rzeczy. Każdej z grup przydziel jedną relację bohaterów do przeanalizowania i zinterpretowania:
Grupa I: Helge – Christian (teraźniejszość)
Grupa II: Helge – Christian (przeszłość)
Grupa III: Helge – Michael (teraźniejszość)
Grupa IV: Helge – Michael (przeszłość)
Grupa V: Else – Christian (teraźniejszość i przeszłość)

Wszystkie grupy otrzymują fragmenty tekstu *Uroczystość*, odpowiadające relacji, którą mają analizować. Wszystkie grupy zastanawiają się nad relacją Else z Michałem i z Helene.

Poproś, by uczniowie przygotowali krótkie scenki, przedstawiające wskazane relacje oraz zastanowili się nad znaczeniem słowa **uroczystość** (jego etymologią) także w kontekście spektaklu, który zobaczyli.

Uwaga: podkreśl znaczenie wspólnej pracy w grupach, gdyż sam/sama wybierzesz osobę do zaprezentowania efektów działania grupy.

Relacja	Bohater	Bohater
<p>Helge – Christian (teraźniejszość)</p>	<p>Helge – pierwsze spotkanie z synem, po dłuższym niewidzeniu rozpoczyna od opowiedzenia dowcipu o prostytutkach. Pyta o życie osobiste i zawodowe syna.</p> <p>Rozmowa przypomina normalną konwersacją ojca z synem. Ojciec zachowuje się swobodnie, naturalnie. Zadaje pytanie, choć niekoniecznie chce usłyszeć prawdziwe odpowiedzi. Nie zgłębia tematów. Brak gestów wyrażających ojcowską miłość (uścisku dłoni, przytulenia, poklepania po plecach).</p> <p>Brak szczerzej i zdrowej relacji z synem. Ich relacja to iluzja. Ojciec udaje, że przeszłości z pedofilskim elementem nie było.</p> <p>Po wyznaniu Christiana, wobec gości, Helge oskarża syna o to, że obrzuca błotem rodzinę. Nie chce dostrzec prawdy wypowiedzianej przez syna, nie dopuszcza jej do siebie, chce dalej tkwić w iluzji życia, rodziny, które stworzył.</p> <p>Zaczyna szantażować syna, ujawniając informacje o problemach zdrowotnych. Deprecjonuje wartość syna wobec zaproszonych gości. Nie wspiera go, nie staje po jego stronie, walczy z nim.</p>	<p>Christian – najstarszy syn. Posiada dwie restauracje w Paryżu, odniósł sukces w wielkim świecie. Spełnił oczekiwania ojca.</p> <p>Duma rodziny. Podczas pierwszego spotkania rozmawia z ojcem i odpowiada na jego pytania. Jest lekko zdeprimowany, nienaturalny w sposobie bycia.</p> <p>Brak gestów wyrażających synowską miłość (uścisku dłoni, przytulenia)</p> <p>W trakcie przyjęcia Christian zdradza tajemnicę – ujawnia, że on i jego bliźniacza nieżyjąca siostra byli molestowani i gwałceni przez ojca.</p> <p>Brak zdrowej, normalnej relacji z ojcem. Christian ujawniając bolesną prawdę, chce zerwać ze światem iluzji, w którym tkwi on i jego najbliżsi.</p> <p>Po ujawnieniu prawdy pozostaje sam. Nikt nie staje po jego stronie. Nazywa ojca mordercą. Zostaje zaatakowany przez brata, siostra Helene zaprzecza słowom Christiana. Spokojny, stonowany i kulturalny mężczyzna.</p>
<p>Helge – Christian (przeszłość)</p>	<p>Helge – wykorzystywał seksualnie Christiana i Lindę, jego bliźniaczą siostrę, nie zbudował zdrowej relacji z dziećmi, pozbawił je szczęśliwego dzieciństwa, nie zagwarantował poczucia bezpieczeństwa, nie stworzył dobrego domu, zniszczył psychikę, pozostawił w nich traumę, w wyniku której Christian w dalszym ciągu jest sam, a Linda popełniła samobójstwo, nie przyjmuje prawdy...</p>	<p>Christian – stał się ofiarą ojca. Był przez niego wykorzystywany seksualnie. Ojciec zniszczył jego psychikę i okaleczył sferę seksualną. Christian mimo to osiąga zawodowy sukces, osiąga więcej niż ojciec, opuszcza na zawsze dom, wyjeżdża aż do Paryża. Spełnia oczekiwania ojca. Nie wypiera jednak zdarzeń z przeszłości. One w nim dojrzewiają aż do momentu uroczystości.</p>

Helge – Michael (teraźniejszość)	Helge – nie zaprosił syna na swoje sześćdziesiąte urodziny, nie ma żadnej z nim relacji. Nie szanuje syna. Informując o możliwości wstąpienia do łoża, sugeruje że pomysł nie był jego. Propozycja natomiast pojawiła się dlatego, bo nie chciał z niej skorzystać Christian.	Michael – przybywa na urodziny mimo braku zaproszenia, chce wkuścić się w łaski ojca, zabiega o jego względy, bardziej jednak poprzez rywalizację z bratem (opartą na zazdrości niż konkretnych osiągnięciach). Nie odniósł zawodowego sukcesu, nie był na pogrzebie siostry. Czarna owca w rodzinie. Nie ma relacji z ojcem a mimo to chce podtrzymać iluzję normalności, w której tkwi rodzina. Wybuchowy, arogancki, nieszanujący żony.
Helge – Michael (przeszłość)	Helge – wysłał syna do szkoły w Szwajcarii. Nie zbudował z nim żadnej relacji,	Michael – został wysłany do szkoły w Szwajcarii. Nie uczestniczył w życiu rodziny i nie znał problemów doradztwa. Nie zbudował relacji z ojcem. Doświadczył odrzucenia. Zabiega o względy ojca.
Else – Christian (teraźniejszość)	Else - wita Christiana bardzo serdecznym uściskiem. Wydaje się być uradowana z przybycia syna. Na przyjęciu jednak podważa wiarygodność jego słów, sugerując, że nie potrafi odróżnić fikcji od rzeczywistości. Strofuje dorosłego syna jak dziecko. Nie ma z nim żadnej relacji. Nie staje w jego obronie podczas uroczystości. Tkwi w kłamstwie i nie chce zmienić sytuacji rodziny. Staje po stronie swego męża.	Christian – Wita się z matką jakby nigdy nic się złego nie wydarzyło. Zachowuje się poprawnie, „jak należy”, nie ma szczerej relacji z matką.
Else – Christian (przeszłość)	Else – w przeszłości była świadkiem molestowania Christiana i nie stanęła w obronie syna. Nie zrobiła nic, by chronić dziecko przed ojcem pedofilem. Nie pomogła wyjść Christianowi z traumy. Nie zbudowała relacji z synem	Christian – ma żal do matki, że widząc co się dzieje, nie przerwała patologii.
Else – Michael (teraźniejszość)	Else – brak relacji.	Michael – brak relacji.
Else – Michael (przeszłość)	Else – brak relacji.	Michael – brak relacji.
Helge – Helene (teraźniejszość)	Helge – brak relacji.	Helene – brak relacji.
Helge – Helene (przeszłość)	Helge – brak relacji.	Helene – nie wiedziała o tym, co spotkało Christiana i Lindę.

Po zaprezentowaniu analizy relacji, uczniowie przedstawiają krótkie etiudy, w których ukazują omówione relacje. Poproś, by uczniowie sformułowali wnioski. Poproś również, by spróbowali zestawić którąś z reprodukcji malarskich do omawianych przez siebie relacji, aby odnaleźć analogie.

WNIOSKI:

- relacje rodziny są niezdrowe, oparte na obłudzie, zakłamaniu i iluzji normalności
- ojciec nie jest autorytetem i wzorem dla swoich synów, jest oprawcą dla Christiana
- ojciec nie zapewnił dzieciom oparcia i poczucia bezpieczeństwa, spatalogizował rodzinę
- odebrał dzieciom (Christianowi i Lindzie) szczęśliwe dzieciństwo
- nie zbudował więzi z dziećmi
- matka pozwoliła na wykorzystywanie seksualne dzieci, nie sprzeciwiła się złu
- nie zbudowała relacji z dziećmi opartych na miłości, zaufaniu, poczuciu bezpieczeństwa,
- rodzice skrzywdzili swoje dzieci
- nie potrafili docenić ich wyjątkowości.

1. Zadaniem kończącym zajęcia będzie odczytanie wiersza W. Szymborskiej *Noc* oraz fragmentu opowiadania Gustawa Herlinga – *Grudzińskiego Ofiarowanie*.

2. Co łączy te teksty kultury z wymową spektaklu *Uroczystość*?

Uczniowie mogą dawać różnorodne odpowiedzi, warto zwrócić uwagę, by dostrzegli np.:

- bohaterowie to mali chłopcy, którzy nie uczynili niczego złego, a spotkało ich straszne doświadczenie
- zostali skrzywdzeni przez ojca, a zadany cios okazał się trwały, niemożliwy do zapomnienia
- konsekwencje krzywdy skutkują traumą na całe życie, powodują utratę wiary w podstawowe, a zarazem uniwersalne wartości, takie jak miłość, zaufanie, dobro
- utrata wiary w miłość ojca, w poczucie bezpieczeństwa, które on powinien zapewniać

Warto porozmawiać z uczniami o ich spostrzeżeniach. Pozwolić, by wyrazili swoje opinie w tym zakresie.

ZADANIE DOMOWE:

Zastanów się i zbuduj wypowiedź odpowiadającą na pytanie: dlaczego rodzice, bohaterowie *Uroczystości*, nie chcą przyznać się do winy i nie przyjmują prawdy wypowiedzianej przez dzieci?

Załącznik nr 1

Fragment tekstu dla grupy I: Helge – Christian (teraźniejszość)

CHRISTIAN: Cześć, tato! Wszystkiego najlepszego z okazji urodzin.

HELGE: Dziękuję.

CHRISTIAN: Wszyscy na ciebie czekają.

HELGE: Usiądź na chwilę. Mam ci coś ważnego do powiedzenia. Siadaj. Chodź. Usiądź.

Christian siada.

HELGE: Napijesz się koniaku?

CHRISTIAN: Nie, dziękuję.

HELGE: To naprawdę ważne. Od kilku dni o tym myślę. Posłuchaj. W przedziale, w pociągu siedzą dwie kurwy...

Christian nie może powstrzymać śmiechu.

HELGE: Nie śmieję się ze starego ojca i to w moje urodziny. Co ty sobie myślisz? Będę musiał powiedzieć o tym mamie. Naprawdę.

ELSE: *podchodzi do nich* Czekamy tylko na was.

HELGE: Dziękuję. Siedzi i śmieje mi się prosto w twarz.

ELSE: Christian, tak nie można.

CHRISTIAN: Pewno, posiedzimy tu sobie, poopowiadamy dowcipy, a oni niech tam na nas czekają.

HELGE: Do diabła z nimi. Właśnie naszła mnie ochota, żeby chwilę posiedzieć i porozmawiać ze swoim pierworodnym. Co u ciebie?

Else kręci głową z rozbawieniem i wraca do gości.

CHRISTIAN: Wszystko w porządku. Mamy już lokal... w Lyonie i...

HELGE: Wiem, wiem, potrafię czytać, chłopcze. Świetnie sobie radzisz. Naprawdę. Jesteś zdolny. A co z tą twoją przyjaciółką, która tu ciągle wydzwaniała? Nie mógłbyś zrobić jej dziecka i wrócić do domu?

CHRISTIAN: Nie. Ona co prawda spodziewa się dziecka, ale nie ze mną, a w ogóle to tylko znajoma.

HELGE: Trudno. Znajdź sobie inną dziewczynę. I wracaj do domu, do nas. Starzej się; chciałbym mieć rodzinę wokół siebie. No i chodzi też o mamę.

CHRISTIAN: Co z nią?

HELGE: Moje dowcipy zaczynają ją męczyć.

CHRISTIAN: To rozumiem.

HELGE: Co? Jak to: rozumiem...? Nie podobają ci się moje dowcipy? Za grosz szacunku. No, ale opowiadaj. Co u ciebie? Masz jakąś dziewczynę? Wiem, już cię o to pytałem.

ELSE: *podchodzi do nich* Chodźcie już.

HELGE: Tak, kochanie, już idziemy. Chodź, synu.

Zaczynają iść. Helge zatrzymuje się.

HELGE: Jeszcze jedno, Christian. Dasz się namówić, żeby wieczorem powiedzieć parę słów o swojej siostrze? Ja nie będę w stanie; rozkleję się.

CHRISTIAN: Dobrze, nawet już coś przygotowałem.

HELGE: Tak? To dobrze, synu.

Podchodzą do stołu.

(...)

HELGE: No, i co tam u ciebie?

CHRISTIAN: W porządku.

HELGE: Tak... Na pewno? No to nic z tego nie rozumiem. Może z moją pamięcią już coś nie tak. W końcu starzeję się...

CHRISTIAN: O co ci chodzi?

HELGE: W ogóle nie pamiętam tego, o czym mówisz. Przypomnij mi; co to się wtedy stało?

CHRISTIAN: Przepraszam, to pewno mnie się coś pokręciło.

HELGE: Nie przepraszaj, bo naprawdę zacznę się o ciebie martwić.

CHRISTIAN: Niepotrzebnie. Ostatnio jestem trochę skołowany, wiesz, jak to jest: dużo pracy... no i ta historia z moją siostrą... Zapomnij o wszystkim.

HELGE: To, o czym mówisz, to przestępstwo, poważna sprawa. Właściwie trzeba by zawiadomić policję.

CHRISTIAN: Nie, nie rób tego. To nic takiego. Zapomnij o tym. To znaczy, nie przejmuj się już tym. Ostatnio po prostu źle sypiam. Trochę dziwnie się czuję. Zapomnij o wszystkim, przepraszam. Jak przyjęcie?

HELGE: Doskonale; to rozsądni ludzie. Żeby nimi wstrząsnąć, trzeba czegoś więcej. Nie przejmuj się nimi. Wracaj szczęśliwie, synu. Cieszę się, że cię widziałem. Czekają na mnie. *Wraca do stołu*

(...)

CHRISTIAN: Nigdy tak do końca nie rozumiałem, dlaczego to robiłeś. Nigdy do końca nie rozumiałem, dlaczego to robiłeś.

HELGE: Nie byliście warci niczego więcej.

Helge wstaje. Chce wyjść bocznym wyjściem. Służący zagradza mu drogę, nie ustępuje mu. Helge musi więc przejść obok wszystkich gości. Else idzie z nim. Znikają. Goście siedzą przy stole w milczeniu. Christian siedzi jakby nieobecny, kiwa głową. Nagle wstaje."

Fragment tekstu dla grupy II: Helge – Christian (przeszłość)

CHRISTIAN: Za kilka minut wybije siódma. Chciałbym więc wznieść pierwszy toast. To chyba wręcz mój obowiązek, jako najstarszego syna, prawda, panie mistrzu ceremonii?

Helmut przytakuje.

CHRISTIAN: Najpierw jednak chciałbym wygłosić krótką mowę. Napisałem dwie

różne. Możesz więc, tato, wybrać, którą chcesz. Jedna jest na zielonej kartce, druga na żółtej. *Pokazuje kartki, tak żeby Helge je widział. Śmiech.*

WUJ LEIF: Wybierz tę żółtą!

HELGE: Niech będzie zielona.

CHRISTIAN: Zielona. Cóż, bardzo ciekawy wybór. Jest to pewnego rodzaju wyznaczenie prawdy. Zatytułowałem je: „Kiedy ojciec szedł się kąpać”.

Śmiech. Else też się śmieje. Jedynie Helge sprawia wrażenie lekko zaniepokojonego.

CHRISTIAN: Kiedy się tu sprowadziłem, byłem małym chłopcem. Dzisiaj mogę spokojnie powiedzieć, że wtedy zaczęły się dla nas nowe czasy. Mieliśmy tu mnóstwo miejsca; mogliśmy szaleć do woli. Wtedy była tu restauracja; właśnie tu, gdzie teraz siedzimy i jemy. Ileż to razy bawiłem się tutaj z moją siostrą, Lindą, która już nie żyje; ileż to razy Linda wkładała różne rzeczy do jedzenia, kiedy goście tego nie widzieli. Potem chowaliśmy się w naszej kryjówce i nagle Linda zaczynała się śmiać, a śmiała się tak serdecznie i zaraźliwie, jak tylko można to sobie wyobrazić. Więc nim minęły dwie sekundy, oboje śmialiśmy się do rozpuku i oczywiście zostawaliśmy odkryci. I na tym sprawa się kończyła. Tak. O wiele groźniejsza była sytuacja, kiedy tata szedł się kąpać. Może tego nie pamiętacie, ale tata zawsze się kąpał.

Tu i ówdzie słychać śmiech. Goście uważnie słuchają tej zabawnej opowieści. Helene niechętny przewraca kieliszek.

CHRISTIAN: Kiedy szedł się do kąpieli, zabierał mnie i Lindę do swojego gabinetu. Musiał coś załatwić, więc zamykał drzwi, zaciągał żaluzje i zapalał światło, bo miało być uroczyście. Potem zdejmował koszulę i spodnie i kazał nam robić to samo, a potem kładł nas na tej zielonej kozetce, której już nie ma – i gwałcił.

Wykorzystywał nas seksualnie; uprawiał seks ze swoimi kochanymi maleństwami. *Przy stole zapada cisza. Christian mówi dalej.*

CHRISTIAN: Kilka miesięcy temu, kiedy umarła Linda, zdałem sobie sprawę z tego, że Helge był niezwykle czystym mężczyzną; tak często się przecież kąpał – i pomyślałem sobie, że... podzielię się tym z resztą rodziny. Przecież on kąpał się i latem, i zimą, wiosną i jesienią; rano i wieczorem – niech wszyscy się o tym dowiedzą, pomyślałem sobie. Helge bardzo dbał o czystość, a przecież zebrałiśmy się tutaj, by uczcić jego sześćdziesiąte urodziny. Niektórzy mają szczęście. Pomyślcie tylko, żyć tak długo, tyle przeżyć, widzieć, jak dzieci dorastają, a dzięki Michaelowi – także i wnuki. Ale dość o tym, nie przyjechaliście tu po to, żeby słuchać mnie przez cały wieczór; przyjechaliście po to, żeby wspólnie uczcić sześćdziesiąte urodziny Helge. Tak więc dziękuję... za wszystkie te dobre lata i wszystkiego najlepszego.

Christian siada. Ktoś z gości zaczyna bić brawo, ale szybko przestaje, kiedy Michael zerka na niego. Pia zamarła. Else nic nie mówi. Helge spogląda nerwowo na Służącego.

HELGE: Nie mamy nic do picia. Napełnij nam kieliszki.

Słychać gwar. Nagle Dziadek stuka w kieliszek i wstaje.

DZIADEK: Christian, ty byłeś pierwszy. Teraz moja kolej. Else, dzisiaj są twoje urodziny.

Niektórzy goście śmieją się. Ciężki nastrój mija.

(...)

POUL: Tak jest, Christian!

CHRISTIAN: Proszę, żeby wszyscy wstali. I wzięli do ręki kieliszki.

Goście wstają. Biorą do rąk kieliszki.

CHRISTIAN: Zdrowie człowieka, który zabił moją siostrę. Zdrowie mordercy.

Helge natychmiast wstaje i opuszcza pokój. Goście szepczą, wstają. Christian demonstracyjnie siada i je dalej. Mistrz ceremonii stuka nerwowo w kieliszek.

(...)

HELGE: A gdybym tak ja wstał zamiast ciebie i powiedział kilka słów? Kilka słów o tobie. Kilka słów o tym, jak bardzo byłeś chory w dzieciństwie. Jak zawsze psułeś wszystko innym, radosnym dzieciom. Jak kradłeś im zabawki i paliłeś je na ich oczach. Zawsze byłeś pokręcony.

Christian milczy.

HELGE: Mógłbym też opowiedzieć o tym, jak razem z matką musieliśmy jechać do Francji, żeby wydostać cię z sanatorium dla nerwowo chorych, dokąd trafiłeś, bo przecież zawsze miałeś coś nie tak z głową i gdzie faszeryowano cię lekami, ku rozpacz twojej matki. Mógłbym też wspomnieć o twoich beznadziejnych związkach z kobietami. Z pięknymi kobietami, którym zawsze pozwalałeś odchodzić... bo tak mało masz w sobie z mężczyzny, Christian. No i mógłbym też... wygłosić mowę o tobie i twojej siostrze. I co? Co ty na to? Czy Linda w ogóle pożegnała się z tobą? Co? Nie. Zostawiła ci jakąś kartkę, list, cokolwiek? Nie. Nic. A tak się dziwnie składa, że nam zostawiła.

Może więc był jakiś powód. Przecież ty po prostu od wszystkiego uciekałeś... jak zwykle. Zostawiłeś swoją chorą siostrę. Pamiętam te wieczory, kiedy pytała o ciebie przy kolacji; kiedy biegła do telefonu, za każdym razem, kiedy dzwonił, bo myślała, że to ty dzwonisz.

Ale to nigdy nie byłeś ty, Christian, bo ty jak zwykle byłeś zajęty tylko sobą i swoim chorym umysłem. A teraz zjawiasz się tu i obrzucasz błotem rodzinę, która zawsze chciała dla ciebie jak najlepiej.

Matka uważa, że powinienes wyjechać; nie chce cię więcej widzieć. Ja jestem innego zdania; uważam, że powinienes zostać i poczuć, jak to jest, kiedy się napluło w twarz najbliższym.

Helge wstaje i wychodzi. Christian milczy. Jest bliski załamania. Wchodzi mistrz ceremonii.

Fragmenty tekstów dla grupy III: Helge – Michael (teraźniejszość)

MICHAEL: Jak myślisz, kto my jesteśmy? To jest Christian. Mój brat. Ma dwie restauracje w Paryżu. A ja mam małe bistro w Porcie Południowym. Dorastaliśmy tutaj, więc wiemy, jak należy traktować gości i w ogóle. Jeśli masz łeb na karku, to szybko się połapiesz, kto jest kto. A teraz, jeśli dasz nam dziewiątkę i dziewiętnastkę,

to nic staremu nie powiemy.

SŁUŻĄCY: Pana nie ma na liście.

MICHAEL: Co takiego?

CHRISTIAN: Może sprawdź jeszcze raz. Michael Klingenfeldt Hansen.

SŁUŻĄCY: *Grzecznie.* Panów ojciec powiedział, że Michael nie został zaproszony.

MICHAEL: Mads, słuchaj...

SŁUŻĄCY: Lars... Okej?

MICHAEL: W porządku. Lars. W zeszłym roku trochę mnie poniosło. Chlapnąłem jednego za dużo. A kiedy piję, to film mi się urywa. Musimy coś wymyślić... Wiesz, przyjechałem z rodziną.

SŁUŻĄCY: Tak, Michelle też tu jest... Więc...

MICHAEL: To nie moja broszka. Powiedz tylko, czy jest dla mnie jakiś pokój, czy nie ma pokoju?

SŁUŻĄCY: Nie ma pokoju.

MICHAEL: No to chcę rozmawiać z tatą i to natychmiast! Musisz coś wymyślić; w końcu to twoja praca, no nie?

CHRISTIAN: Lars. Znajdź mu jakiś pokój. Potem porozmawiam o tym z ojcem.

(...)

MICHAEL: *Wtrąca się do rozmowy.* Cześć, tato. Mieliśmy pogadać?

Helge odciąga Michaela od reszty grupy. Mężczyźni przyglądają się im.

HELGE: Innym razem, teraz siadamy do stołu.

Ciągnie Michaela na skraj sceny. Mężczyźni rozmawiają między sobą.

HELGE: Poproszono mnie, żebym zapytał, czy jesteś zainteresowany wstąpieniem do Łoży. Osobiście nie bardzo cię tam widzę. Jednak Christian dał Prebenowi do zrozumienia, że twoje interesy idą dobrze, a skoro Christian sam nie jest zainteresowany, więc możesz się spodziewać, że otrzymasz propozycję wstąpienia do Łoży Wolnomularzy. Trzeba ci będzie trochę pomóc, prawda? Przede wszystkim jednak spróbuj zachowywać się dzisiaj jak normalny człowiek. Trzymaj się z daleka od tej dziewczyny, jak jej tam? Michelle. Rozumiemy się? Chciałbym też, żebyś miał tu oko na wszystko; nie chcę tu żadnych niespodzianek. Poradzisz sobie?

MICHAEL: Tak, oczywiście.

Helge odwraca się i wraca do mężczyzn. Nie przestaje obserwować Michaela, który prostuje się i próbuje ogarnąć przyjęcie. Wydaje mu się, że jeden z gości nie ma nic do picia, wydaje więc polecenie Pii, która właśnie przechodzi z tacą pełną napojów.

(...)

MICHAEL: Chodź. Pójdziemy razem.

CHRISTIAN: Pozwolisz mi dokończyć? Proszę, pozwól mi dokończyć.

WUJ LEIF: Idziemy!

MICHAEL: Christian, wyluzuj się. Już skończyłeś. Chodź stąd.

CHRISTIAN: Możesz mnie puścić?

MICHAEL: Wychodzimy!

Wuj Leif i Preben chwytają Christiana i odciągają go od stołu.
(...)

ELSE: *Z trudem.* Nie możecie...

HELENE: Co takiego? Co, mamó?

ELSE: Nie wolno... Nie wolno.

HELENE: Co?

W tej samej chwili Michael wypycha ojca na środek podłogi. Uderza go raz za razem; Helge sprawia wrażenie bezbronnego; ubrany w płaszcz kąpielowy wygląda żałośnie.

MICHAEL: A teraz kładź się tutaj! Kładź się! Na podłogę! Popycha ojca i przewraca go. Masz tu leżeć. Nie będę wysłuchiwał tych twoich bzdur. Leż! Nigdy już nie zobaczysz swoich wnuków; rozumiesz? Nigdy ich już nie zobaczysz! Co? Rodzina. Rodzina jest kaput. Powiedziałem, masz leżeć... Leż, powiedziałem! To ja, Michael. Mały Michael.

Kopie ojca. Helge krzyczy z wściekłości. Zjawiają się inni. Christian interweniuje.

CHRISTIAN: Odejdź, Michael! Idź stąd!

Michael, choć nieprzytomny, słucha brata. Odchodzi, chwając się. Jest pijany. Christian pochyla się nad ojcem, który leży z twarzą na podłodze. Dokoła niego stoją Helene, Gbatokai, Wuj Leif, Pia i Mette.

HELGE: Zabijecie mnie... Zabijecie mnie...

Fragment tekstu dla grupy IV: Helge – Michael (przeszłość)

MICHAEL: Chodź. Pójdziemy razem.

CHRISTIAN: Pozwolisz mi dokończyć? Proszę, pozwól mi dokończyć.

WUJ LEIF: Idziemy!

MICHAEL: Christian, wyluzuj się. Już skończyłeś. Chodź stąd.

CHRISTIAN: Możesz mnie puścić?

MICHAEL: Wychodzimy!

Wuj Leif i Preben chwytają Christiana i odciągają go od stołu.

CHRISTIAN: Chciałem ci coś powiedzieć.

MICHAEL: Co znowu?

CHRISTIAN: Byłeś wtedy w Szwajcarii, w internacie, prawda? Więc tak na-prawdę to gównie o tym wiesz, a jednak wiesz, prawda? No nie? Wiesz, prawda?

Wuj Leif i Preben trzymają mocno Christiana; trzej mężczyźni ciągną go za sobą.

MICHAEL: *Wychodząc.* To jakieś wariactwo. *Do dwójki pozostałych.* Nie pozwólcie mu tu wrócić.

W salonie zapada milczenie. Wszyscy są wstrząśnięci. Else szepcze coś do mistrza ceremonii. Mistrz ceremonii potakuje i daje znak Babci.

(...)

CHRISTIAN: *Wchodząc, do Michaela.* Michael, przecież wiesz, że tak było?

MICHAEL: Daj spokój, Christian.

CHRISTIAN: Wiesz, że to prawda? *Wraca na swoje miejsce i głośno stuka w kieliszek.*
Tak. Przepraszam, na czym to skończyliśmy? Mama. Wierny świadek wszystkiego.
W 1974 roku weszłaś, mam, do gabinetu i zobaczyłaś, jak ojciec swoim sztywnym
kutasem mierzwi mi włosy – ty świniu!
Michael, Preben i Wuj Leif przytrzymują Christiana. Christian stawia opór.
CHRISTIAN: Świnia! Świnia! Puśćcie mnie! Świnia!
MICHAEL: Wynoś się stąd! Wynocha, i to już, słyszysz? Won!
Ciągną Christiana mimo jego szaleńczego oporu.

Fragment tekstu dla grupy V – Else – Christian (teraźniejszość i przeszłość)

*Wchodzi matka Christiana, Else. Kończy ubierać się przed przyjęciem. Wchodzi Helge, niosąc
butelkę koniaku i dwa kieliszki. Bierze dwa krzesła od stołu.*

ELSE: Christian! Witaj, skarbie. To cudownie, że jednak udało ci się przyjechać.

Ściska go.

CHRISTIAN: Cześć, mam. Ślicznie wyglądasz.

ELSE: Tak, synku, tak.

MICHELLE: *Przerywa rozmowę.* Przepraszam, ale wszyscy goście już są.

ELSE: Dobrze. Idź do ojca. Czeka na ciebie. Pamiętaj, żeby złożyć mu życzenia. *Pod-
chodzi do stołu i miesza się z tłumem gości.*

(...)

ELSE: Kiedy Christian był mały, miał swojego wiernego towarzysza, Snuta, który
w rzeczywistości w ogóle nie istniał. Snut i Christian we wszystkim się zgadzali.
Jeśli Snut czegoś nie lubił, to i Christian tego nie lubił. Ale, drogi Christianie... Dro-
gi, kochany Christianie, to bardzo ważne umieć odróżnić fikcję od rzeczywistości.
Rozumiem, że możesz być zły na ojca, ja też bywałam na niego zła.

Helge kiwa głową z powagą.

ELSE: Takie sprawy załatwia się jednak w cztery oczy. Lekko przesadziłeś, opowia-
dając nam tu dzisiaj taką historię. Wiesz, Christian, mam wrażenie, że Snut ci tu dzi-
siał towarzyszył i chyba sprawiliście ojcu przykrość. Dlatego uważam, że powi-
nienes teraz wstać i przeprosić ojca. Nie zaszkodzi, jeśli go przeprosisz. Christian,
wstań, proszę.

*Wszyscy czekają, aż Christian wstanie. On jednak siedzi jak skamieniały. Następuje niezręcz-
na cisza. Else wciąż stoi i czeka, aż Christian wstanie.*

MICHAEL: No, Christian, Weź się w garść, do diabła. *Do Else.* On ma coś z głową,
mam.

ELSE: Christian?

CHRISTIAN: *Wstaje, stuka w kieliszek – stuka też w kieliszki, które stoją obok niego.*

Przepraszam, że znów przeszkadzam. Zaraz, zaraz... to było w 1974 roku. Weszłaś,
mam, do gabinetu i zobaczyłaś swojego syna na czworakach, a nad nim swojego
męża z opuszczonymi spodniami; przepraszam, bardzo przepraszam, że zobaczyłaś

swojego syna w takiej sytuacji. Przepraszam też za to, że twój mąż kazał ci się wynosić, co nie wahając się ani chwili zrobiłaś. Przepraszam, że jesteś taka zakłamaną i zepsuta do szpiku kości; obyś od tego umarła. No i przepraszam, że wszyscy jesteście bydlakami i siedzicie tu, i słuchacie tej obłudnej paplaniny!

Michael wstaje i obchodzi stół dookoła. Wuj Leif i Preben, jeden z gości idą za nim.

CHRISTIAN: *Mówi dalej, ale ktoś mu przerywa. Przepraszam za to, że twój mąż przez trzydzieści lat...*

(...)

Else siedzi sztywna obok męża

(...)

Agnieszka Zientarska

ETYKA
(2 godziny lekcyjne)

TEMAT:

**Rola prawdy w demaskacji zła –
Uroczystość w reżyserii Norberta
Rakowskiego.**

Zajęcia odbywają się bezpośrednio
po obejrzeniu spektaklu.

CELE ZAJĘĆ:

Uczeń/uczennica:

- rozwija wrażliwość moralną
- odróżnia dobro od zła
- rozróżnia wartości wybierane i realizowane oraz ich konsekwencje, postrzega prawdę jako wartość autoteliczną
- analizuje aktywność ludzką, przedstawiając motywy i konsekwencje podejmowanych decyzji
- dostrzega istotę odpowiedzialności za czyny
- analizuje mechanizmy zła
- dokonuje etycznej analizy podejmowanych działań
- podejmuje działania zmierzające do samokontroli i pracy nad sobą.

METODY:

- dyskusja
- heureka
- praca w grupach
- praca indywidualna.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- tablica
- kartki A3
- fragmenty tekstu: Leszek Kołakowski, *O tym, co dobre i prawdziwe* [w:] tegoż, *Mini wykłady o maxi sprawach*, Kraków 2004, s. 185- 190.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

Część pierwsza:

1. Wprowadzenie.
Rozdaj uczniom kartki A4. Poproś, aby każdy z nich napisał, czym dla niego jest prawda? Wyniki umieść na tablicy. Pogrupuj efekty. Pojawią się różne aspekty prawdy. Omów z uczniami.
2. Przedstaw uczniom klasyczną i wybrane nieklasyczne definicje prawdy.

**Problem zdefiniowania prawdy trapił filozofów już od starożytności.
Prawda jest to pewna cecha wypowiedzianych zdań, określająca ich korelację z rzeczywistością.**

Klasyczna definicja prawdy: Zgodność myśli z rzeczywistością.
„Mówić, że to, co jest, nie jest, a to, co nie jest, jest, to fałsz, a mówić, że to,

co jest, jest, a to, co nie jest, nie jest, to prawda”, zatem prawdziwość danego nośnika prawdy polega na jego zgodności z rzeczywistością.

Zdanie jest prawdziwe, gdy w rzeczywistości jest tak, jak to zdanie głosi. Najbardziej znane sformułowanie koncepcji prawdy pochodzi od Tomasza z Akwinu: prawda jest zgodnością intelektu i rzeczy, w konsekwencji filozof twierdzi się, że prawda jest absolutna. Oznacza to, że jest ona obiektywna, tzn. nie zależy od stanów mentalnych podmiotów poznających, że prawdziwość danego zdania nie zależy od prawdziwości innych zdań i nie zmienia się w czasie, tzn. zdanie prawdziwe nie może stać się zdaniem fałszywym; jest niestopniowana. Zdanie może być lepiej lub gorzej uzasadnione, lecz nie może być w większym lub mniejszym stopniu prawdziwe. Uważa się ją za **wartość autoteliczną**, to znaczy, że jest ona wartością samą dla siebie i nie zależy od innych wartości.

Inne nieklasyczne koncepcje prawdy:

Koherencyjna koncepcja prawdy (łac. *cohaerentia* „związek”), dane zdanie jest prawdziwe wtedy i tylko wtedy, gdy jest zgodne z innymi, już przyjętymi zdaniami. W tym ujęciu kryterium prawdy jest niesprzeczność, spójność lub jakiś rodzaj logicznego powiązania między zdaniami. Jednak wg tego kryterium, każda uporządkowana bajka jest prawdziwa.

Ewidencyjna koncepcja prawdy (łac. *evidentia* „jasność, wyrazistość, oczywistość”), dane zdanie jest prawdziwe wtedy i tylko wtedy, gdy jest oczywiste. Kryterium oczywistości – którym posługiwał się np. Kartezjusz – można rozumieć bądź subiektywnie (jako poczucie pewności towarzyszące wypowiedzianiu tego zdania), bądź obiektywnie (jako swoistą własność tego zdania lub aktu poznawczego, którego owo zdanie jest rezultatem). Należy jednak pamiętać, że dostęp do kryterium obiektywnego mamy tylko przez kryterium subiektywne, które może zależeć od czynników poza poznawczych.

Pragmatyczna koncepcja prawdy (gr. *pragma* „czyn, dzieło, zajęcie”), dane zdanie jest prawdziwe wtedy i tylko wtedy, gdy zastosowane w praktyce, przynosi korzyść. Jednym z twórców tej koncepcji był William James. Czasami jednak jest tak, że zdanie, gdzie myśl jest zgodna z rzeczywistością, nie prowadzi do sukcesu, wtedy zgodnie z tą koncepcją, zdanie jest nieprawdziwe.

Koncepcja zgody powszechnej, dane zdanie jest prawdziwe wtedy i tylko wtedy, gdy jest akceptowane przez ogół osób kompetentnych w danej kwestii. To znaczy, w przypadku spraw codziennych, potocznych- będzie to opinia większości, zaś w przypadku spraw specjalistycznych- opinia ekspertów. W systemach demokratycznych kryterium to zabezpiecza przed konfliktami społecznymi czy też dyktaturą, choć może też nie gwarantować słuszności decyzji.

Wielu filozofów uważa, że koncepcje nieklasyczne nie podają właściwej definicji prawdy, mogą jednak służyć jako propozycje kryteriów prawdy i w ten sposób uzupełniać koncepcję klasyczną. Warto jednak zwrócić uwagę, że często problem z ujawnianiem prawdy czy określeniem, przyjęciem danego stanowiska zależy od przyjętego kryterium prawdy.

3. Uczniowie określają sytuację bohaterów, poprowadź dyskusję.
- Proponowane problemy rozważań:
- Która scena wg Was, jest momentem przełomowym w odkryciu prawdy?
- Uczniowie wymieniają swoje spostrzeżenia, sceny... warto zatrzymać się na scenie toastu wygłoszonego przez Christiana.
- Scena toastu Christiana- jaką rolę pełni w spektaklu?
- Jest momentem zwrotnym w uroczystości...
- Jak zachowuje się Christian?
- Wygłasza toast żartobliwie...
- Dlaczego decyduje się wypowiedzieć skrywaną przez wiele lat tajemnicę?
  - Jak w obliczu odkrycia prawdy zachowują się bohaterowie, dlaczego? Jakie są tego przyczyny?
  - Jak zachowuje się ojciec?
- Jest niewzruszony...
- Jak zachowuje się matka?
- Jest bierna...
- Jak zachowuje się Michael?
- Wyprowadza Christiana...
- Jak zachowują się inni bohaterowie?
- Mistrz ceremonii daje znać babci, babcia śpiewa, ojciec znajduje wymówki o chorobie Christiana...
- O co chodzi Christianowi? Czy jest to oskarżenie? Czy żąda kary?
- Przed wszystkim żąda przyjęcia do wiadomości prawdę...
- Jak zachowuje się Helen?
- Wie o wszystkim...
- Dlaczego nie ujawnia prawdy? Prześledźmy jej zachowanie podczas całego przyjęcia.
- Ukrywa list, prowokuje wyglądem, zaprasza czarnoskórego przyjaciela, by szokować...
- Dlaczego bohaterowie ukrywają prawdę?
- Często dochodzi do tzw. „magicznego zachowania”, tzn. jeśli o czymś nie mówimy, tego nie ma...**
- Bohaterowie boją się rozpadu rodziny...**
- Strach przed wzięciem odpowiedzialności za czyny...**
- Jak wpływa ukrywanie prawdy na bohaterów?

Wywołuje w nich agresję, Michael wszczynając bójkę w Gbatokaiem, rasizm- śpiewają piosenkę rasistowską, uciekają w ceremonie, niechęć, niepokój, brak bliższych relacji, dystans... Christian twierdzi, że Helen jest martwa, gdyż ukrywając emocje, nie żyje naprawdę...

– Dlaczego Helen decyduje się ujawnić prawdę? Co jej w tym pomaga?

Odwaga Christiana, wyrzuty sumienia, przyjaciel Gbatokai, który ją wspiera...

– Jak zachowują się synowie wobec ojca po odczytaniu listu przez Helen?

Michael chce doprowadzić do bójki z ojcem, powstrzymuje go Christian...

– Czym jest „rodzinne tabu”, jaką rolę spełnia?

Tabu – w ogólnym rozumieniu to zakaz kulturowy, który utrzymuje strukturę społeczeństwa, kultury i jego integralność, złamanie może być zagrożeniem wobec dalszego funkcjonowania danego społeczeństwa

Tabu rodzinne – są to sprawy, działania, sytuacje, co do których w rodzinie istnieje niepisana „zmowa milczenia”

– Czy brak prawdy to zło? Czy są sytuacje, kiedy kłamstwo, brak prawdy są dopuszczalne? Jak jest w spektaklu?

4. Wprowadź pojęcia i otwórz dyskusję.

Czym jest zło?

Zło moralne – działanie, zaniechanie bądź zaniedbanie godzące w godność ludzi bądź samego działającego.

Zło ontyczne – zwane też fizycznym bądź naturalnym – brak, uszkodzenie, zagrożenie, zwłaszcza zniszczenie tego, co do danego bytu należy.

Jakiego zła dopuszczają się bohaterowie? Co jest tego przyczyną? Czy brak wyjawiania prawdy to zło? Do jakich konsekwencji prowadzi? Kto ponosi za nie odpowiedzialność?

– Linda, ofiara, popełnia samobójstwo? Jest ofiarą czy zbrodniarką? Czy można osądzić jej czyn?

– Dlaczego Linda nie wyjawiała prawdy? Czy ujawnienie prawdy mogłoby ją ocalić przed utratą życia?

5. Jaką rolę pełni prawda. Jakie konsekwencje przynosi wyjawienie prawdy?

– Jak wygląda scena śniadania?

Michael z żoną siadają przy stole. Wyznanie Christiana traktowane jest z poczuciem humoru. Helge wygłasza toast, przyznaje się do winy, rozumie, co zrobić, dzieciom, mówi, że było to niewybaczalne.

– Jak zachowują się inni bohaterowie?

Michael wyprasza ojca ze śniadania. Zajmuje miejsce głowy rodziny. Else nie idzie za Helge. Odmawia mu. Podejmuje pierwszy raz samodzielną decyzję, czuje się wolna, bierze odpowiedzialność w swoje ręce.

– Jak kończy się spektakl?

Pojawia się Linda (duch), zmarła siostra Christiana, dziękuje mu za prawdę i całuje w policzek?

– Jak odczytujecie ostatnią scenę?

Część druga: Podsumowanie, uogólnianie

1. Dlaczego należy mówić o złu?

Bezpośrednio dotyka każdego człowieka. Nie można być na nie obojętnym. Trzeba zrozumieć zło, jego mechanizmy, zapobiegać mu, tym samym dbać o godność drugiego człowieka.

Dyskusja o złu, wspólne doświadczenia zła, może być fundamentem dialogu, które prowadzi do rozwiązywania problemu oraz zapobiegania.

2. Jak ludzie reagują na zło?

Ludzie różnie reagują na zło, mają różną wrażliwość, pojawiają się w nich różne mechanizmy działania: bierność, agresja, samobójstwo, ale też działanie.

3. Co wspiera ludzi w walce ze złem?

Ujawnienie prawdy, nieakceptacja zła przez innych, a także wsparcie innych ludzi. Ludzie, którzy doświadczają zła, cierpią często w osamotnieniu. Często poczucie zagrożenia bądź utraty nadziei, powoduje zachowania skrajnie egoistyczne, podłe. To tworzy błędne koło, nie pozwala znaleźć rozwiązania.

4. Czy możemy dokonać gradacji zła ontycznego? Jak to jest w spektaklu? Uwzględnijmy nasz krąg kulturowy.

Bierność, ukrywanie prawdy, zabranie poczucia bezpieczeństwa, zranienia, okaleczenie, odebranie życia.

5. Pozostaje pytanie – skąd zło? (Unde malum?)

Przyczyn może być wiele: wypadek, choroba, wada, celowe działanie – zniszczenie, zaniedbanie, może wynikać z niewiedzy (wg Sokratesa – zło bierze się z niewiedzy, wg św. Augustyna – zło jest brakiem dobra), z uwarunkowań, ze zranień, często osoby, które doświadczyły zła, stają się agresorami.

Gottfried Leibnitz – niemiecki filozof, żyjący na przełomie XVII i XVIII wieku wyróżnił następujące kategorie zła:

– zło metafizyczne – defekt, usterka, niedoskonałość;

– zło fizyczne – cierpienie, ból;

– zło moralne – efekt zamierzonego działania człowieka.

Na pewno odpowiedzią na pytanie jest wykształcenie wrażliwości na zło, właściwa na nie odpowiedź, czynienie dobra.

Część trzecia: Ćwiczenie. Praca w grupach.

Podajcie po przykładzie zła metaficznego, zła fizycznego, zła moralnego, który zaobserwowaliście ostatnio, podajcie sposób reagowania, działania.
Uczniowie dzielą się przemyśleniami, prezentują wypowiedzi, dyskusja.

ZADANIE DOMOWE

Zapoznaj się z organizacjami humanitarnymi, wybierz jedną z akcji, w którą chciał być się włączyć, albo taką, która inspiruje Cię do zaprojektowania własnej. Napisz o tym kilka słów.

(proponowane strony: Polska Akcja Humanitarna: www.pah.org.pl; Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża: www.icrc.org; Fundacja Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy: www.wosp.org.pl; Caritas Polska: www.caritas.pl; UNICEF: unicef.pl, Lekarze bez granic: www.msf.org).

Przeczytaj: Leszek Kołakowski, *O tym, co dobre i prawdziwe [w:] tegoż, Mini wykłady o maxi sprawach*, Kraków 2004, s. 185-190. Co filozof mówi o odróżnianiu dobra od zła?

BIOGRAMY

Michalina Butkiewicz

Edukatorka, nauczycielka dyplomowana. Ekspertka ds. awansu zawodowego nauczycieli oraz w zakresie podstawy programowej języka polskiego. Autorka scenariuszy lekcji języka polskiego. Od 2000 roku przygotowuje i realizuje projekty edukacyjne dla nauczycieli i uczniów w teatrach: Teatrze Powszechnym w Warszawie, Teatrze Współczesnym w Szczecinie, Teatrze Polskim w Bydgoszczy, Teatrze Lalek Pleciuga w Szczecinie oraz w Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych: *Teatroteka – Laboratorium Kreatywności*. Autorka projektów edukacyjnych realizowanych w ramach Festiwalu Teatru dla Dzieci i Młodzieży „Korczak”, w tym, w czasie Światowego Kongresu Teatrów dla Dzieci i Młodzieży w 2014 r. Przewodnicząca Zarządu Głównego Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów w latach 2009–2013. Wizytator ds. przedmiotów ogólnokształcących Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie w latach 2009–2016.

Ewa Malik

Studiowała filologię polską w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie i historię na Uniwersytecie Opolskim. Jest nauczycielem języka polskiego od 17 lat. Od 10 lat uczy w Gimnazjum im. Jana Pawła II w Dobrodzieniu. W swojej pracy poszukuje ciekawych metod i rozwiązań dydaktycznych. Zajmowała się regionalizmem i gwarą śląską, współpracowała z Muzeum Powstania Warszawskiego i dwa lata prowadziła projekt edukacyjny *Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej*.

Joanna Dominiak

Nauczyciel dyplomowany języka polskiego, pracuje obecnie w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 1 im. Adama Mickiewicza w Prudniku. W roku 2000 ukończyła filologię polską (studia magisterskie) ze specjalizacją francuską i kursem medioznawstwa na Uniwersytecie Opolskim. Za najcenniejszy w swojej pracy uważa dobry kontakt z młodzieżą. Obok pracy wychowawczej i edukacyjnej przygotowuje wraz z uczniami spektakle teatralne, wystawiane na szkolnej scenie. Do najważniejszych przedsięwzięć zalicza przygotowanie i wystawienie: *Pigmaliona* B. Shawa, *Ślubów panińskich* A. Fredry, *Klubu kawalerów* M. Bałuckiego oraz *Konrada Wallenroda* A. Mickiewicza. Jej pasją obok teatru i kina są siatkówka oraz biegi długodystansowe.

Agnieszka Zientarska

Nauczycielka dyplomowana, edukatorka, trenerka. Absolwentka filologii polskiej ze specjalnością filmoznawczo- teatrologiczną i filozofii Uniwersytetu Opolskiego, stypendystka Uniwersytetu w Poczdamie i National Kaohsiung Normal University na Tajwanie. Nauczycielka języka polskiego, etyki, edukacji filozoficznej, edukacji teatralnej i edukacji filmowej w Zespole Państwowych Placówek Kształcenia Plastycz-

nego w Opolu. Opiekunka klas patronackich oraz autorka scenariuszy lekcyjnych w ramach współpracy z Opolskim Teatrem Lalki i Aktora im. A. Smolki i Miejskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Opolu. Liderka Teatroteki Szkolnej. Autorka projektów edukacyjnych, m.in. *Kwitnących Wieczorów Filmowych* we współpracy z Fundacją Kwitnące Talenty oraz Kinem Meduza w Opolu.

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Na czym polegał dramat rodziny Helge i Else?	4
<i>Nie byliście warci niczego więcej...</i>	
Relacja rodzice – dzieci w spektaklu <i>Uroczystość</i> w reżyserii Norberta Rakowskiego.	12
Rola prawdy w demaskacji zła – <i>Uroczystość</i> w reżyserii Norberta Rakowskiego.	27
Biogramy	34